

בס"ד. שיחת ש"פ וישב, ערב חנוכה, מבה"ח טבת, ה'תשכ"ו.
בלתי מוגה

א. איתא בגמרא¹: "מאי חנוכה .. בכ"ה בכסליו .. שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא הי' בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה". אמנם, לפני נס פך השמן הי' גם נס הנצחון במלחמה — כמ"ש בנוסח ד"ועל הנסים": "מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים .. תשועה גדולה .. ואחר כך .. הדליקו נרות בחצרות קדשך".

ב. והנה, בנוגע לנס פך השמן — הרי גם לדעת הרמב"ם² שהיו מדליקין את המנורה לא רק בין הערביים, אלא גם בבוקר, מ"מ, "אין מחנכין את המנורה (הן בפעם הראשונה שהדליקו את המנורה, והן לאחר שהי' הפסק זמן מאיזה סיבה, כמו בחנוכה) אלא בהדלקת שבעה נרות' בין הערביים"³, ונמצא, שהנס דפך השמן הי' כשהדליקו את המנורה ביום כ"ה כסלו (לא בבוקר, אלא) בין הערביים.

אבל בנוגע לנס דנצחון המלחמה — יש ב' דעות⁴: דעת הרוב — שנצחון המלחמה הי' ביום כ"ה (בבוקר, או בליל כ"ה), ומיד פינו וטיהרו את ביהמ"ק והדליקו את המנורה בין הערביים (וס"ל שאין לומר שנצחון המלחמה הי' ביום כ"ד, שהרי בודאי לא היו מבטלים הדלקת המנורה יום א', אלא היו מדליקים את המנורה ביום כ"ד בין הערביים); ויש דעות שנצחון המלחמה הי' ביום כ"ז, אלא שלא הספיקו להדליק את המנורה ביום כ"ד — לא בגלל ההדלקה עצמה, שאינה דורשת אריכות זמן, אלא בגלל שהיו צריכים לפנות ולטהר את ביהמ"ק כדי שיהיו יכולים להדליק את המנורה, ולכן היתה הדלקת המנורה רק למחרת — ביום כ"ה בין הערביים.

ומדברי רבינו הזקן משמע כדעה הב' — כמ"ש בתורה אור סוף

(3) שם הי"א.

(1) שבת כא, ב.

(4) בהבא לקמן — ראה גם לקו"ש ח"ל

(2) הל' תמידין ומוספין פ"ג הי"ב ובכס"מ

ע' 204 ואילך (גם משיחה זו). וש"נ.

שם.

פרשתנו⁵: "וזהו ענין הנס שהי' בחנוכה (וכן בפורים) שהי' תחלה מלחמה ואח"כ הנס ביום מנוחה", וכפי שמבאר "שמקודם צ"ל בחי' תדין", "בחי' גבורות".

ולהעיר, שמצד הטעם שצ"ל תחילה ענין הגבורות, עדיין אפשר לומר שהיו שניהם באותו יום, אלא שתחילה הי' נצחון המלחמה, ואח"כ נס פך השמן, ועיקר החידוש הוא שלא היו בבת אחת, כמו ביצי"מ בפסח שהי' נגוף למצרים ורפוא לישראל בבת אחת. אבל ממ"ש בחצאי עיגול "וכן בפורים" — והרי בפורים "נקהלו גו' ביום שלשה עשר לחודש אדר ונוח בארבעה עשר בו" (ובשושן "נקהלו בשלשה עשר בו ובארבעה עשר בו ונוח בחמשה עשר בו")⁷, בימים שונים — משמע, שהקדמת נצחון המלחמה היא ביום בפני עצמו — יום כ"ד.

וכן מפורש להדיא בספר המצוות להצמח-צדק⁸ (שהשנה היא שנת המאה להסתלקות-הילולא שלו): "נס דניצוח המלחמה עם היונים שהי' בכ"ד כסלו". ומזה מובן שכן יש לפרש גם בתו"א, שנצחון המלחמה הי' ביום כ"ד.

ג. אמנם, כד דייקת שפיר, הנה המבואר בתו"א והמבואר בסהמ"צ הם שני ענינים:

בתו"א מבואר שנצחון המלחמה הוא הכנה לנס פך השמן — "שמקודם צ"ל בחי' תדין", "בחי' גבורות" (כנ"ל).

והענין בזה — כמשנת"ל⁹ בענין "משפט וצדקה ביעקב אתה עשית"¹⁰, שמבואר בזה בתו"א פ' בשלח¹¹, ש"בצדקה זו משפט כתיב בה .. כי לא די לעורר בחי' חסדו וטובו יתברך בלבד, כי מאחר שהיא התעוררות בחי' אין סוף השוה ומשוה כו', הנה בבחי' זו נאמר¹² שממית בידים תתפש והיא בהיכלי מלך, שגם השממית היא בחי' הקליפה וסט"א יש לה יניקה ואחיזה כו' .. וצריך לעורר בחי' משפט למעלה שלא יומשך חיות ויניקה אלא בסטרא דקדושה כו'".

ועד"ו בנדו"ד — שכדי שהגילוי אור שע"י נס פך השמן בהדלקת

(9) שיחת י"ט כסלו ס"ב (לעיל ע' 220).

וש"נ.

(10) תהלים צט, ד.

(11) סג, ב.

(12) משלי ל, כח.

(5) ל, ד.

(6) ראה ישע"י יט, כב. זח"ב לו, א.

(7) אסתר ט, טז ואילך.

(8) מצות נר חנוכה בתחילתה (דרמ"צ עא,

א).

המנורה יומשך רק בקדושה, ולא תהי' יניקת החיצונים, צ"ל ההקדמה
דנצחון המלחמה, שהרי ענין המלחמה הוא לבטל הקליפות כו'.

ואילו בסהמ"צ מבואר ענין נצחון המלחמה ביום כ"ד (לא בתור
הכנה לנס פך השמן, אלא) כענין בפני עצמו.

ויש בזה מה שאין בזה: כאשר ענין הנצחון במלחמה שביום כ"ד
בא בתור הכנה לנס פך השמן שביום כ"ה, כהביאור בתו"א — יש מעלה
ביום כ"ד ששייך כבר לחנוכה (ערב חנוכה), אבל לאידך גיסא, הרי זה
גם חסרון — שהוא רק הכנה לענין הבא לאחריו, ואילו מצד עצמו אין
בו ענין ומעלה מיוחדים. וזהו מה שניתוסף ע"י הביאור בסהמ"צ —
שביום כ"ד יש גם ענין ומעלה בפני עצמם.

ד. ונמצא, שביום כ"ד כסלו יש ב' מעלות:

א) ערב חנוכה, שהוא הכנה לשמונת ימי חנוכה (וכנ"ל שגם נצחון
המלחמה ביום כ"ד הוא הכנה לנס פך השמן ביום כ"ה), ובהדגשה יתירה
בקביעות שנה זו שערב חנוכה חל ביום השבת, ש"מיני' מתברכין כולוהו
יומין"¹³, והרי ימי שבוע זה הם ימי החנוכה.

ב) ענין בפני עצמו — שבו אירע נס נצחון המלחמה, שנוסף על
היותו הכנה לנס פך השמן, הרי הוא נס גדול גם מצד עצמו, וכמבואר
בארוכה בנוסח ד"ועל הנסים", שעיקרו בנוגע לנצחון המלחמה (ורק
בסיומו נזכר ענין הדלקת הנרות), וגם אם לא הי' נס פך השמן, הי' ראוי
לקבוע יו"ט על הנס דנצחון המלחמה (אלא שיש סיבה שקביעת היו"ט
היתה על נס פך השמן דוקא)¹⁴.

ה. והענין בזה:

תוכן ענין נצחון המלחמה (ענינו המיוחד של יום כ"ד כסלו)
בעבודת האדם הוא — "סור מרע", שזהו כללות הענין דמצוות לא
תעשה.

והרי גם בענין דסור מרע, מצוות לא תעשה, יש ב' ענינים:

א) הכנה ל"עשה טוב", שזהו העיקר, שהרי המשכת האור נעשית
ע"י מצוות עשה, "עשה טוב", אלא שבתור הכנה לזה צריך להיות הענין
ד"סור מרע", ע"י שמירת מצוות לא תעשה. וכמבואר בלקו"ת¹⁵ שזהו
"ע"ד משל המלך כשרוצה להיות לו דירה בבית חדש, אזי מתחילה צריך

חנוכה בתחלתה (לקמן ע' 310). וש"נ.

13) זח"ב סג, ב. פח, א.

14) ראה גם שיחת ש"פ מקץ, שבת 15) צו טו, סע"א ואילך. בלק ע, ג.

לנקותה מכל טינוף ולכלוך", וכך צריך תחילה "לבער הרע . . שלא יהי שום לכלוך וטינוף ח"ו", ואח"כ יכול להיות קיום מצוות עשה שזהו "עד"מ תיקון וסידור כלים נאים שע"ז יהי הדירה בתחתונים".

(ב) ענין בפני עצמו — כידוע¹⁶ שגם ע"י מצוות לא תעשה נמשך אור, ואדרבה, "מעלת האורות הנמשכים ע"י ל"ת גדולים וגבוהים יותר מהנמשכים ע"י מ"ע", והיינו לפי ש"רשש הל"ת . . מבחי' ו"ה", למעלה מ"מצוות עשה שנמשכים מבחי' ו"ה", אלא "שאין לאותו האור כלי שיוכל לשכון בו בבחי' הן ע"י מעשה, רק ע"י לאו ושלילה כו", "ודוגמא לזה¹⁷ במצות תפילין, דתפלה של ראש מצוה בפ"ע, ולמנהג ספרדים אין מברכים עלי', מפני שהמשכה זו היא ממקום נעלה מאד שאין מגיע שם אתעדל"ת כו", וזהו גם הטעם שאין מברכים על מצוות לא תעשה¹⁸.

ו. אמנם, אף שיש מעלה בענין נצחון המלחמה, סור מרע, מצוות לא תעשה, כפי שהוא ענין בפני עצמו, הרי עיקר ההמשכה בגילוי היא ע"י פך השמן, עשה טוב, מצוות עשה. וכאמור לעיל, שעל מצוות לא תעשה אין מברכים, והיינו, שענין הברכה, שמורה על ההמשכה בפועל ובגלוי, הוא דוקא ע"י עשה טוב, ואילו האור שנמשך ע"י סור מרע הוא אור נעלה ביותר, שיתגלה רק לעתיד לבוא; ומה ששייך להמשכה עתה בפועל ובגלוי — הרי זה מה שנצחון המלחמה הוא הכנה לנס פך השמן, והיינו, שכללות הענין דסור מרע ע"י מצוות לא תעשה הוא הכנה לעשה טוב ע"י מצוות עשה.

ומזה מובן גם בנוגע ליום כ"ד כסלו שבו הי' נצחון המלחמה — שלמרות גודל העילוי שבענין נצחון המלחמה מצד עצמו, הנה ביום כ"ד כסלו אין מברכים ברכה מיוחדת, כיון שעדיין אין כאן ענין של המשכה בפועל ובגלוי, ולכן, עיקר ענינו של יום כ"ד כסלו הוא — היותו ערב חנוכה, הכנה לימי החנוכה, שבהם היא המשכת האור בפועל ובגלוי.

וזוהי גם ההוראה בעבודה בפועל:

לכאורה יכול יהודי לטעון שמספיקה העבודה דסור מרע, ומהו הצורך גם בעשה טוב — "שב ואל תעשה עדיף"¹⁹; מוטב לו להשאר

16) ראה תו"א שמות נב, סע"ג ואילך. תו"א שם נב, סע"ב.

17) לקו"ת פקודי ג, ב ואילך. 18) ראה גם תו"מ סה"מ תמוז ע' ס.

19) ראה סה"מ תשי"ג ע' 15. וראה גם 19) לשון חז"ל — עירובין ק, סע"א.

בעולם המחשבה, במעמד ומצב שאינו שייך כלל לענינים של רע; הוא מרוצה מהמשכת בחי' י"ה (שרש מל"ת), ולמה לו לירד לבחי' ו"ה?! ועל זה אומרים לו: אמירת ברכה — היא רק על מצוות עשה, כי דוקא ע"י עשה טוב נעשית ההמשכה בפועל ובגלוי, ואילו הענין דסור מרע הוא רק הכנה לעבודה העיקרית בעשה טוב.

וכיון שהענין דסור מרע הוא הכנה לעשה טוב, הרי מובן, שגם ביום כ"ד כסלו (שענינו נצחון המלחמה, סור מרע) ה"ה משתוקק ומתגעגע כבר לעבודה דהמשכת האור בימי חנוכה, ומצד התשוקה והגעגועים יש לו כבר שייכות להמשכת האור בימי חנוכה (כפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בארוכה²⁰ שע"י הגעגועים הרי זה נחשב כמו שיש לו כבר את הדבר בפועל), שלכן, הנה גם במנחה דיום כ"ד כסלו אין אומרים תחנון (וכשחל ביום השבת אין אומרים צדקתך צדק)²¹, בגלל השייכות לחנוכה.

ז. ויש להוסיף, שהאמור לעיל שהעיקר הוא עשה טוב — מודגש גם בענין ד"פדה בשלום נפשי"²²:

כללות ענין הפדי' יכול להיות גם ע"י נצחון המלחמה, אף שעדיין נשארה מציאותו של המנגד, אלא שכופים אותו כו'; אמנם, ישנו ענין נעלה יותר — שהפדי' אינה באופן של מלחמה, אלא באופן של שלום ("פדה בשלום"), והיינו, שאין ענין של התנגדות כלל, כיון שגם המנגד נתהפך לטוב, שזוהי המעלה דאתהפכא לגבי אתכפיא.

וענין זה הוא (לא ע"י סור מרע, מצוות לא תעשה, שזהו ענין של אתכפיא בלבד, אלא) ע"י עשי' בפועל דוקא — "עשי' לעילא"²³, וכמודגש גם בדרשת רז"ל²⁴ על הפסוק "פדה בשלום גוי" דקאי על "העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור"²⁵, היינו, שלא מספיק הדיבור דתפלה ותורה, "מעשה זוטא"²⁶, אלא צריך להיות גם מעשה כפשוטו — גמ"ח, וכפי שמבאר רבינו הזקן באגה"ק ש"בעקבות

(25) בענין זה נזכר גם שגמ"ח ותפלה הם ענינים הפכיים, שהרי תפלה היא העלאה מלמטה למעלה, וגמ"ח היא המשכה מלמעלה למטה, ואעפ"כ צריכים להיות שניהם יחד (ובלשון הכתוב (צפני' ג, ט): "לעברו שכס אחד") — ע"י התורה שהיא הממוצע המחברם.

(26) סנהדרין סה, א.

(20) סה"מ תרצ"ג ע' תקיז.
 (21) סידור אדה"ז (לפניי ובלצ"ג). שו"ע שלו או"ח סוסרצ"ב.
 (22) תהלים נה, יט. וראה לקמן ס"ח ואילך.
 (23) זהר ח"ג קח, רע"ב. ח"א קטו, א.
 הובא בלקו"ת פינחס עח, ב. ועוד.
 (24) ברכות ח, רע"א.

משיחא שנפלה סוכת דוד עד בחי' רגלים ועקביים שהיא בחי' עשי', אין דרך .. להפכא חשוכא לנהורא .. כי אם בבחי' עשי' ג"כ שהיא מעשה הצדקה", ולכן "כל עיקר עבודת ה' בעתים הללו .. היא עבודת הצדקה"²⁷, וכן מבאר שגם הענין ד"פדה בשלום נפשי" נעשה בעיקר ע"י עבודת הצדקה, ש"היא שעמדה לנו לפדות חיי נפשנו מעצת החושבים לדחות פעמינו ותעמוד לנו לעד כו"²⁸.

וכן תהי' לנו — שע"י ההתעסקות בתורה ובגמ"ח ותפלה עם הציבור יהי' שלימות הענין ד"פדה בשלום נפשי", בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שאז יקויים היעוד²⁹ "והי' ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד".

* * *

ח. נוסף על השייכות של יום הש"ק זה לחנוכה, בגלל ש"מיני מתברכין כולהו יומין"¹³, ימי השבוע שלאחריו — הרי הוא שייך גם ל"ט כסלו שהי' בימי השבוע שעבר, בגלל שביום הש"ק נעשה ענין של עלי' וכליון ("ויכולו")³⁰ בנוגע לכל ימי השבוע שעבר.

ובהתאם לכך, הנה כאן המקום להשלים ולהוסיף ביאור בהמאמר ד"ה פדה בשלום (שנאמר בהתוועדות ד"ט כסלו³¹), בענין המארו"ל²⁴ "כל העוסק בתורה ובגמ"ח ומתפלל עם הציבור":

ישנם³² שני דיוקים שלא נתבארו בהמאמר. והם: (א) מה שמחלק תורה גמ"ח ותפלה בציבור — לשתי חלוקות. (ב) דיוק הלשון "כל העוסק כו", היינו שמדבר כאן באדם העוסק בתורה כו', ולא בענין התורה גמ"ח ותפלה בציבור עצמם (כלשון המשנה באבות³³: "על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח").

ט. והנה, הביאור בדיוק הראשון, יובן בהקדם טעם הסדר של ג' ענינים אלו: תורה, גמ"ח ותפלה³⁴ — דלכאורה הוצרך להקדים תפלה (בציבור) לתורה וגמ"ח, שהרי עיקר זמן ת"ת³⁵ ומעלת לימוד התורה הוא

ח"ה ע' 438 ואילך, ולאח"ז הוגה פעם נוספת

27 ס"ט.

בתור הוספה למאמר ד"ט כסלו. במהדורא זו

28 ס"ד.

ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

29 זכרי' יד, ט.

33 פ"א מ"ב.

30 בראשית ב, א.

34 ראה גם תו"מ סה"מ כסלו ע' צג.

31 לעיל ע' 196 ואילך.

שיחת י"ט כסלו תשכ"ג ס"ז ואילך (תו"מ

32 מכאן עד סוסי"ג — הוגה ע"י כ"ק

חל"ה ע' 255 ואילך).

אדמו"ר שליט"א (בשילוב עם שיחת ש"פ

35) עיין שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס קנה:

מקץ, שבת חנוכה), ונרפס בהוספות ללקו"ש

כשהיא באה לאחרי התפלה דוקא, וכידוע בענין שתהא תפילתי סמוכה למטתי³⁶. וכן גמ"ח היא לאחרי התפלה ולימוד התורה, וכהפס"ד³⁷ — מביהכנ"ס (תפלה) לביהמ"ד (תורה) ואח"כ ילך לעסקיו — ינהג בהם דרך ארץ (שאז היא העבודה דגמ"ח).

ואף שגם קודם התפלה צ"ל גמ"ח, כמארז"ל³⁸ "יהיב פרוטה לעני והדר מצלי", הרי ענינה של צדקה זו, הוא, מה שהיא הכנה לתפלה, ולא ענין העבודה דגמ"ח (מצד עצמה). ומכ"ש ש"היב פרוטה" אינו ענין של "העוסק כו' בגמ"ח", התעסקות בגמ"ח.

(וכ"ה גם בנוגע ללימוד התורה, דאף שגם קודם התפלה אומרים הפסוקים דיברכך וכו'³⁹ — לימוד זה אין זה התעסקות בתורה⁴⁰, ועיקר "העוסק בתורה" הוא אחרי התפלה דוקא).

ולכאורה הי' אפשר לתרץ, שטעם הסדר בגמרא הוא מצד הסדר שבפסוק, שבתחילה נאמר "בשלוש" שהוא תורה וגמ"ח, ואח"כ — "כי ברבים היו עמדי" שהו"ע תפלה בציבור. אבל עדיין יוקשה בסדר הכתוב עצמו, שלכאורה צ"ל תחלה "ברבים היו עמדי", ואח"כ "פדה בשלוש נפשי". ואף שלפי פשוטו "כי ברבים היו עמדי" הוא נתינת טעם על "פדה בשלוש נפשי", ו"אין מקרא יוצא מידי פשוטו"⁴¹, הרי מצינו בכמה כתובים, שמקדימים טעם הדבר להדבר עצמו.

י. והענין הוא, דהנה כללות עבודת האדם היא בשתיים: העלאה מלמטה למעלה, והמשכה מלמעלה למטה. וזהו ההפרש בין תורה וגמ"ח לתפלה, שתורה וגמ"ח ענינם המשכה מלמעלה למטה, ותפלה ענינה העלאה מלמטה למעלה.

40) וצע"ק ממרז"ל (שו"ע אדה"ז או"ח סוס"א (במהדו"ב)) דטוב לומר פ' העולה כו' "וכמו שאמרו חכ' ע"פ זאת התורה כו' כל העוסק בתורת עולה כו'". אלא שעכצ"ל דכאן "העוסק" לאו דוקא, שהרי בתענית (כו, ב. וש"נ) הלשון "קוראין" (ובפרט שבכ"י (או"ח סוס"א) הביא ב' מרז"ל אלו ביחד).

ועפ"ז יומתק ג"כ מה שאדה"ז (שם) מוסיף שדרשת כל העוסק כו' הוא ע"פ "זאת התורה לעולה גו'" — שהוא לתרץ ולהכריח ש"עוסק" לאו דוקא, כ"א שתהי' "התורה לעולה". ולהעיר מהל' ת"ת לאדה"ז פ"א הי"א. (41) שבת סג, א. וש"נ.

"כל איש ישראל חייב .. לקבוע לו עת לת"ת ביום ובלילה .. ועת זו שביום מצוה מן המובחר לקבוע אותה מיד אחר התפלה קודם שילך לעסקיו".

36) ברכות ה, ב ובפרש"י. לקו"ת ברכה צו, ב. וראה שם ואתחנן ד, א.

37) סוף מס' ברכות. טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח שם.

38) ב"ב יו"ד, א. רמב"ם הל' מתנות עניים פ"י ה"טו. טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח סו"ס צב. טושו"ע יו"ד סרמ"ט ס"ד.

39) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סמ"ז ס"ז. וש"נ.

והנה, תכלית הכוונה הוא לעשות לו ית' דירה בתחתונים⁴², המשכה מלמעלמ"ט על ידי התורה וגמ"ח, אלא שבכדי שהתורה וגמ"ח יהיו כדבעי, הוא ע"י קדימת ההעלאה שבתפלה.

ועפ"ז יובן מה שמחלק ג' ענינים אלו לשתי חלוקות, ומה שמקדים תורה וגמ"ח לתפלה — שבתחילה מדבר בענין הכוונה ותכלית המכוון, שהיא ההמשכה שע"י תורה וגמ"ח, ואח"כ — בענין ההכנה לזה, והיא ההעלאה דתפלה.

ובכ"ז בתורה וגמ"ח עצמם מקדים תורה לגמ"ח, אף שדירה בתחתונים נעשה יותר ע"י גמ"ח מאשר ע"י תורה (וכמשנ"ת בתניא⁴³ במעלת הצדקה) — נוסף על שכן סדרן במשך היום מביהמ"ד לעסקיו כו' כנ"ל, הרי בתורה וגמ"ח עצמם, אמרו⁴⁴ "ת"ת כנגד כולם". ואף שמבואר באגה"ק²⁷ אשר עכשיו עיקר העבודה הוא בצדקה, הרי זהו עכשיו דוקא, "בעקבות משיחא שנפלה סוכת דוד עד בחי' רגלים ועקביים שהיא בחי' עשיי", אבל בימי רז"ל (שהם אמרו "כל העוסק כו") עיקר העבודה הי' תלמוד תורה, כמבואר באגה"ק שם.

וע"פ כל זה יובן סדרן של ג' ענינים אלו: תורה, גמ"ח ותפלה (בציבור), שסדר זה הוא מלמעלמ"ט, לפי חשיבות הענינים: תורה, אשר (בימיהם) היא עיקר המעלה, אח"כ גמ"ח, שהיא למטה מתורה כנ"ל, ואח"כ תפלה, שהיא הכנה להמשכה דתורה וגמ"ח.

יא. אך עדיין צ"ל, שהרי התורה היא נצחית, דמזה מוכרח אשר הסדר בג' ענינים אלו שבמאמר זה, מתאים הוא גם עכשיו.

וי"ל ע"פ המבואר במ"א⁴⁵ שבהעלאה יכול להגיע למעלה יותר מאשר בהמשכה. ולפי"ז, תפלה שהיא העלאה מלמטלמ"ע, גדלה מעלתה על תורה וגמ"ח.

ועפ"ז יובן סדרן של ג' ענינים אלו גם עכשיו, שסדר זה הוא מלמטלמ"ע: בתחילה — תורה, אח"כ גמ"ח, אשר (עכשיו) היא למעלה מתורה, ואח"כ תפלה, שגדלה מעלתה על ההמשכה דתורה וגמ"ח, כנ"ל.

יב. ולהבין מה שאומר "כל העוסק כו", שמדבר ע"ד אדם העוסק, ולא בענין התורה גמ"ח ותפלה בציבור עצמם — הנה:

(44) פאה רפ"א.

(42) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז.

(45) עיין ג"כ לקו"ת דרושים לש"ש סד"ה

ב"ר ספ"ג. במדבר פיי"ג, ו. תניא רפל"ו.

שובה ישראל השני (סח), א. וראה גם

ובכ"מ.

"רשימות" חוברת לו (בסופה).

(43) פל"ז.

בעסק התורה גמ"ח ותפלה בציבור, שהם כללות ג' הקוין, ישנם ב' ענינים: א', מה שנוגע להעולם, אַז אין וועלט זאָל זיך אויפטאָן די ענינים של ג' הקוין, שעייז יהי' דירה לו ית' בתחתונים. והב', מה שנוגע להאדם העובד, אַז ער דאַרף טאָן אין די ג' ענינים.

(ובדוגמת מה שבאכילת קדשים ישנם ב' ענינים: א', מצוה לאכול הזבח, שמצוה זו היא על האדם האוכל, ויש בה כמה תנאים ("למשחה, לגדולה"⁴⁶, אינו חי⁴⁷). ב', בנוגע להקדשים, שלא יבואו לידי נותר⁴⁸ (ובענין זה אין נוגע התנאים דלמשחה וכו'⁴⁹)).

והנה, בנוגע לעניננו (גאולת רבינו הזקן⁵⁰), הרי מובן, אשר ג' דברים אלו — נוגע לאדם העובד, היינו רבינו הזקן, אשר הוא נפדה בשלום. וכמו שכותב⁵¹ "כשקריתי בפסוק פדה בשלום כו' יצאתי בשלום", אשר הוא עצמו עסק בג' ענינים אלו בהיותו במאסר (ולכן פעלה קריאתו), ועייז הוא נפדה בשלום.

וצריך להבין, איך הי' שייך בהיותו במאסר העבודה דתפלה בציבור. — דלימוד התורה ובאופן דעוסק, שייך גם בהיותו במאסר, וגם עסק בגמ"ח בהיותו במאסר, ע"ד שאמר הלל, כשהי' הולך לאכול, שהוא הולך לגמול חסד עם העלובה ועני' הוא גופו⁵², אבל איך הי' יכול להתפלל בציבור?

והענין הוא, כמו שמבאר כ"ק אדמו"ר הצ"צ⁵³ (שהשנה היא שנת המאה להסתלקות הילולא שלו) — דתפלת יחיד שהרבים צריכים לו הוא כמו תפלה בציבור.

והנה, ידוע פירוש רבינו הזקן⁵⁴ בעל הגאולה והשמחה על מארז"ל⁵⁵ כאן ליחיד כאן לציבור, דכאן ליחיד הוא בחי' יחידה שבנפש. ומזה

(49) ראה בכ"ז לקו"ש ח"ג ע' 949.
 (50) ועד"ז במרד"ל שיהי' "פדאני לי (שתלוי בפדיית — וכן שתהי' פדיית) ולבני".
 ועד"ז בפדיית דוד המלך במלחמת אבשלום.
 (51) אג"ק שלו ע' רלב. וש"נ (נעתק ב"היום יום" יט כסלו).
 (52) ויק"ר פל"ד, ג. תניא פכ"ט.
 (53) באוה"ת (יהל אור) להצ"צ עה"פ פדה בשלום ס"ק יו"ד (ע' רח).
 (54) לקו"ת תבוא מג, סע"ד. וראה לקו"ש ח"ד ע' 145 הערה 16.
 (55) ר"ה יח, א. וש"נ.

(46) קרח יח, ח, ובספרי ופרש"י. זבחים צא, א. וראה שו"ת חכם צבי סי' סב דחיוב גמור הוא.
 (47) ובזה יובנו דברי התוס' (ד"ה חטא בשבת, מנחות מח, א) שאכילת חי אינה זכות ואין לחטוא בכך אף שאפשר גם לאכול חי (כמו שמוכיח בתוס' שם מפ' שתי הלחם (צט), ב)) — לפי שבאוכל חי רק מונע האיסור דנותר, אבל אינו מקיים המצוה, ולכן אי"ז זכות (כ"כ?).
 (48) כמ"ש (משפטים כג, יח) "ולא ילין חלב חגי עד בוקר". והי"ה לשאר אימורין ולשאר קרבנות (חינוך מצוה צ').

שהגמרא מדמה "כאן לציבור" לענין "כאן ליחיד" (בעשי"ת), מובן, אשר גם הענין דתפלה בציבור, שייך לבחי' יחידה, דבענין הספירות הוא בחי' פנימיות הכתר, וכמשנ"ת במאמר⁵⁶ שתפלה בציבור היא מבחי' פנימיות הכתר. וכ"ה גם בענין עסק התורה (פנימיות התורה) וגמ"ח (שלמעלה מצדקה) שהם מבחי' פנימיות הכתר — דבעבודת האדם היא בחי' יחידה.

ועפ"ז יובן מה שאומר כאן "כל העוסק כו'", שמדבר בנוגע להאדם — כי בחי' יחידה שבנפש היא למעלה מבחי' עולם. ולכן, אינו מדבר כאן בנוגע לתורה גמ"ח ותפלה בציבור עצמם, וואס זיי דארפן זיך אָפּטאַן און אויפּטאַן אין עולם, כ"א בנוגע להאדם העוסק, בחי' יחידה שלו, שלמעלה מענין העולם (משא"כ במשנה דאבות שמדבר בענין עמידת העולם, "על שלשה דברים העולם עומד", הנה שם נוגע ענין ג' קוין אלה כמו ששייכים לעולם).

*

יג. ועפ"ז תומתק יותר השייכות דפדה בשלום כו' וכל העוסק בתורה ובגמ"ח ומתפלל עם הציבור לגאולת רבינו הזקן שענינה הוא הפצת מעינות תורת החסידות כנ"ל:

ענינה של תורת החסידות היא בחי' יחידה. וכמו שנת"ל (בשיחת י"ט כסלו⁵⁷) דלהיות שחסידות היא בחי' יחידה, לכן היא נותנת חיות בכל ד' חלקי התורה, פשט רמז דרוש סוד, שהם בחי' נרנ"ח.

ולכן, ההכנה להנתינת רשות מלמעלה על הפצת המעינות, גילוי יחידה דתורה, היתה עבודת רבינו הזקן בבחי' יחידה שלו, ובחי' יחידה שלו האירה בכל ג' הקוין תורה גמילות חסדים ותפלה, שהם כללות עבודת האדם.

ועל ידי עבודה זו — גילוי היחידה והתגלותה בכל ג' הקוין — ניתן הרשות מלמעלה לגלות את המעינות, בחי' יחידה דתורה, ושתאיר ותכניס חיות בכל ד' חלקי התורה, נרנ"ח שבתורה, עד לבחי' נרנ"ח שבעולם, עד לבחינה היותר תחתונה שבעולם, עד אשר גם כח הפועל בנפעל וגם הנפעל עצמו (בחי' חוצה) יכיר וירגיש אשר "אין עוד מלבדו"⁵⁸.

יד. ומכאן באים גם להקשר והשייכות שבין י"ט כסלו לחנוכה

(58) ואתחנן ד, לה.

(56) פי"ג (לעיל ע' 209).
(57) סכ"ג (לעיל ס"ע 231 ואילך). וש"נ.

שמודגש ביום הש"ק זה שבין י"ט כסלו (בימי השבוע שלפני השבת) לחנוכה (בימי השבוע שלאחרי השבת):⁵⁹

השייכות שבין י"ט כסלו לחנוכה מתבטאת בענין הצדקה — שהרי הענין די"ט כסלו קשור במיוחד עם ענין הצדקה, כנ"ל (ס"ז), וגם בחנוכה נוהגים להרבות בצדקה⁶⁰.

ובהתאם לכך, הנה בעמדנו בערב חנוכה צריכים לחטוף ("אַרְיִינְכאַפֿן") ולעורר אודות ההוספה בנתינת הצדקה בימי חנוכה, ומה גם שכבר דובר על זה בשנים שלפנ"ז, ונוסף על הדיבור שהוא "מעשה זוטא", כבר באו הדברים בדפוס⁶⁰, שזוה"ע של "מעשה רבה"²⁶.

ויה"ר שע"י ההוספה בענין הצדקה יקויים הענין ד"פדה בשלום נפשי" — לא רק "כאילו פדאני כו", אלא "פדאני לי ולבני מבין אומות העולם" בפועל ממש, בגאולה האמיתית והשלימה בקרוב ממש.

* * *

טו. מאמר (כעין שיחה) ד"ה להבין ענין נרות חנוכה (הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א).

* * *

טז. דובר אודות מעלת תורת החסידות שהיא בחי' א"ס שברדל"א, שענין זה מתבטא בהמשכה בעולם⁶¹ למטה ביותר עד להפיכת טבע נפש הבהמית (לשנות טבע מדותיו⁶²), כמארו"ל⁶³ "בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין"⁶⁴, לתבל את היצה"ר ולהפכו לטוב, שענין זה הוא בכח

62) וכהפתגם הידוע (ראה תו"מ — רשימת היומן ע' שט. וש"נ): "מ'דאַרף שמייסן די פערד זיי זאָלן וויסן אַז זיי זיינען פערד", אבל לא די בכך, אלא צריכים לפעול יתירה מזה — "זיי זאָלן ווערן אויס פערד", שענין זה נעשה ע"י לימוד תורת החסידות באופן של הבנה והשגה דוקא.
63) קידושין ל, ב. וראה גם תו"מ חל"ה ע' 215. וש"נ.
64) ולהעיר, שענין התבלין קאי על כללות התורה, גם נגלה דתורה, אבל בפרטיות, הרי זה בגילוי ובבהירות יותר בפנימיות התורה. ובהקדמה:
מצינו בכמה ענינים ש"קוראים המין

59) ראה גם שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה דאשתקד ס"ו (תו"מ חמ"ב ע' 73). וש"נ.
60) ראה שיחת ש"פ מקץ הנ"ל ס"ז (תו"מ שם ע' 74). וש"נ.
61) כלומר: כאשר יהודי א' לומד חסידות בקצוי תבל, אי אפשר שלא יפעול בכל העולם כולו (החל מכללות הקומה של בני" בכל העולם), שהרי תורת החסידות היא בדוגמת השמן שמפעפע בכל דבר (ראה במאמר פ"א (לעיל ע' 293). וש"נ). — הוא יכול להתעקש בחוזק ולדחות זאת למחר, אבל כיון שהוא פיקח (וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר (סה"ש תש"ד ע' 154. תש"ו ע' 47): "חסידים זיינען קלוגע"), בודאי יעשה זאת תיכף ומיד!

העצמות דוקא, שהוא נמנע הנמנעות — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בקונטרס ענינה של תורת החסידות.⁶⁵

[בהמשך הענין נתבאר גם הקשר לחנוכה — כ"פ ענין נרות חנוכה הוא להאיר את החושך ועד שהחושך עצמו נהפך לאור, שזהו"ע "כליא

שע"י השם נמשך החיות כו', ולכן מורה השם על מהות הדבר הנקרא בשם זה (ראה בהנסמן בלקו"ש חט"ו ע' 13, וחל"ה ע' 2).

ובנוגע לשם "טהרות" — הרי דרשו רז"ל (שבת לא, א) על הפסוק (ישעי' לג, ו) "והי' אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת וגו'", "דעת זה סדר טהרות", והרי ענין הדעת קשור עם הגילוי דלעתיד לבוא, כמ"ש הרמב"ם (סוף הלי' מלכים. וראה גם הלי' תשובה פ"ט ה"ב) "לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, שנאמר (ישעי' יא, ט) כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". וענין זה ששייך לכללות סדר טהרות, מודגש ביותר במסכת הפרטית שנקראת בשם טהרות, שבה ענין הדעת הוא בגילוי ובבהירות יותר (והמשל לזה — שכאשר נביעת המים היא גדולה ביותר (ועד"ז כשמאיר אור גדול ביותר), אזי אי אפשר ליהנות מן המים, אלא רק לאחר שנמשכים בצניורות פרטיים וכלים פרטיים דוקא).

ועד"ז בנוד"ד — שענין התבלין שבכללות התורה הוא בגילוי ובבהירות יותר בפנימיות התורה דוקא.

וטעם הדבר — כי, נגלה דתורה היא "אילנא דטוב ורע", מפני שמתלבשת בעניני העולם, ועד לטענות של שקר כו', משא"כ פנימיות התורה היא "אילנא דחיי", דלית תמן כו' מסטרא דרע כו' (זח"ג קכד, ב (ברע"מ). הובא ונת' בתניא אגה"ק סכ"ו), וכיון שהיא למעלה לגמרי מעניני העולם, לכן יש בכחה לפעול למטה ביותר, להפוך גם את הרע לטוב.

65 נדפס בספר הערכים — חב"ד כרך א בסופו (ע' תשנו ואילך), ואח"כ בקונטרס בפ"ע (כמ"פ). ולעיל ע' 257 ואילך. 66 ראה גם בהמאמר פ"ב ואילך (לעיל ע' 283 ואילך) ושי"נ.

הפרטי בשם המין הכולל אותו, וכמו השם "כוכב", שיש כוכב א' שנקרא בשם הכללי של כל הכוכבים. ודוגמתו בתורה* (שהרי "אסתכל באורייתא וברא עלמא" (זח"ב קסא, ריש ע"ב)) — מסכת טהרות, שהיא מסכת אחת מסדר שלם שנקרא אף הוא בשם טהרות (ראה הקדמת הרמב"ם לפיהמ"ש (ד"ה והחלק הששי) קרוב לסופו). וראה גם תו"מ חי"ז ס"ע 196. וש"נ).

ובהקדם חשיבות ענין השם (כפי שמצינו בהלכה לענין גיטין וכיו"ב, ועד ששם שנקרא בו במשך ל' יום צריכים לכתבו בגט (ראה רמ"א אה"ע סק"כ ס"ג)), שזהו לפי שענין השם אינו דבר הסכמי בלבד, אלא כידוע

(* ועד"ז בישראל — שכללות עם ישראל הוא "גוי קדוש" (בגלל שייכותם להקב"ה, כמ"ש (קדושים יט, ב) "קדושים תהיו כי קדוש אני"), אבל בפרטיות יותר ישנם כמה מדריגות בקדושה גופא — עשרה יוחסין (ראה גם חזא"ג מהרש"א לקידושין ט, א), וכמו הגריס, שגם הם נמללים בקדושת עם ישראל, אבל אעפ"כ אין זה בדומה לאלו שהורתם ולידתם בקדושה; ועד לקדושה דשבט לוי שהובדל לעבודת המקדש (רמב"ם הלי' כלי המקדש דפ"ג), ובשבט לוי גופא הובדלו הכהנים לעבודת הקרבנות, ועד לשלימות הקדושה זכהו גדול, כמ"ש (דברי הימים א כג, יג) "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים". ועד"ז בנוגע לעשרה קדושות שבארץ ישראל, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה גו'" (עקב יא, יב) — נוסף על הקדושה שבכללות העולם להיותו דירה לו ית' (כמו דירת מלך בשר ודם, שבה מתגלה בכל עצמותו, גם בהיותו ערום, ולא כמו בהיכל מלכותו, שמתגלה בלבוש מלכות וכתר מלכות דוקא), שמצד זה ישנו האיסור דבלי'תשחית בנוגע לכל פרט שבעולם.

רגלא דתרמודאי⁶⁷, שפועלים הבירור גם בהענין ד"מורדת"⁶⁸; וענין זה נעשה ע"י העבודה באופן של מס"נ שלמעלה מטו"ד⁶⁹].

* * *

יז. יום הש"ק זה הוא גם שבת מברכים חודש טבת:

חודש טבת — אינו חודש מובחר, שהרי יש בו התענית דעשרה בטבת, שאז התחיל המצור כו', ועד שמצינו בו חומר מיוחד יותר משאר התעניות, שהרי יש דעה⁷⁰ ש"אפילו הי' חל בשבת (אמנם לא בזמן הזה, ש"אינו חל לעולם בשבת", אבל הי' יכול להיות כן בזמן שהיו מקדשים ע"פ הראי'), לא היו יכולים לדחותו ליום אחר, מפני שנאמר כו"י בעצם היום הזה, כמו ביום הכיפורים" (וכן משמע גם מדברי רבינו הזקן⁷²). אמנם, כל זה הוא רק בזמן הגלות, לאחר החורבן, כאשר "מפני

יום אחד, ולכן נעשה להם נס כו', כדי להראות חיבתן של ישראל (פנ"י שבת שם. ועוד); והן בנוגע לנצחון המלחמה — שהרי ע"פ טו"ד אין מקום לצאת למלחמה במצב של חלשים ומעטים נגד גבורים ורבים, וממה נפשך: אם חושבים אודות הנהגה שלמעלה מהטבע — יעסקו בתורה, יאמרו תהלים או ישתמשו בשמות של קבלה כו'; ואם הולכים למלחמה, שזהו ענין טבעי — אין מקום לצאת למלחמה במצב כזה. אלא, שלא עשו חשבונות כלל, ויצאו למלחמה בגלל שע"פ תורה צריך לעשות כלי, כמ"ש (פ' ראה טו, יח) "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה". ובגלל זה נעשה להם נס כו'.

70 אבודרהם הל' תעניות. וראה לקו"ש חט"ו ע' 420 הערה 78.

71 יחזקאל כד, ב.

72 אולי הכוונה למ"ש בשו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ט סי"ב ש"כתענית צבור .. צריך להשלים גם בערב שבת", "עד צאת הכוכבים", אפילו "אם השלים תפלת ערבית של שבת מבעוד יום", והרי תענית ציבור בערב שבת יכול להיות רק בעשרה בטבת (מג"א סתק"נ סק"ה). — המו"ל.

מקץ, שבת חנוכה, מבה"ח טבת תשכ"א בתחלתה (תו"מ חכ"ט ע' 287 ואילך). וש"נ.

67 שבת כא, ב.
68 כולל גם ענין המרידה באופן ש"יודע את רבונו ומכוין למרוד בו" (תו"כ ופרש"י בחוקתי כו, יד. ועוד), היינו, שהתורה מעידה עליו ש"יודע את רבונו" (ולא רק ע"פ נגלה, אלא גם ע"פ חסידות), ואעפ"כ, "מכוין למרוד בו" — שזהו למטה יותר אפילו מניצוץ שנחשך אורו, כמ"ש "נר רשעים ידעך" (משלי יג, ט. וראה גם תו"מ חכ"ז ס"ע 275. וש"נ).

ולהעיר, שלכאורה שייך ענין הבירור רק בכח המתאווה (ראה לקו"ח חוקת נו, סע"ג ואילך), אבל לא בענין המרידה, שבו צריך להיות כליון וביטול לגמרי — "כליא" כפשוטו. ואעפ"כ, הנה גם בזה פועלים ההפיכה לטוב — "כליא" מלשון כלות הנפש (ראה במאמר רפט"ו (לעיל ע' 294 ואילך). וש"נ).

69 ובפרטיות: הן בנוגע להדלקת המנורה — שאף שהיו יכולים להדליק המנורה בשמן טמא (שהרי טומאה דחוי' או אפילו הותרה בציבור (פסחים פ, סע"א. וש"נ)), מ"מ, לא עשו חשבונות של טו"ד, אלא הדליקו בשמן טהור דוקא*, אף שלא הי' בו אלא להדליק

* חהו הטעם שדוקא בהדלקת נר חנוכה נוהגים כל בני" כ"מהדרין מן המהדרין" (שבת שם. רמ"א או"ח רסתרע"א) — כיון שהיו מהדרים להדליק בשמן טהור דוקא (ראה גם שיחת ש"פ

חטאינו גלינו מארצנו", אבל עתה, כשמגיע זמן הקץ ("שהקב"ה חישב את הקץ כו" 73), אזי גם עשרה בטבת נהפך "לששון ולשמחה ולמועדים טובים" 74, כמו בפורים שנאמר בו 75 "ונהפוך הוא", ועד שפועל על כל החודש — כמו פורים, שעם היותו ביום י"ד בחודש, ה"ה פועל על החודש כולו, כמ"ש 76 "והחודש אשר נהפך גו" — שמתגלה העילוי המיוחד שבחודש טבת שהוא "ירח שהגוף נהנה מן הגוף" 77, והיינו 78, שהיש הנברא נהנה מהיש האמיתי, והיש האמיתי נהנה מהיש הנברא.

יח. המשך השיחה — הרמז על הפיכת הגלות בפרשת השבוע, בדרשת ר' ירמ"י בר אבא במסכת חולין 79 על הפסוק 80 "ובגפן שלשה שריגים", "גפן אלו ישראל" 81. שלשה שריגים אלו ג' רגלים שישאל עולין בהן בכל שנה ושנה, והיא כפורחת, הגיע זמן של ישראל לפרות ולרבות 82. עלתה נצה, הגיע זמן של ישראל ליגאל. הבשילו אשכולות ענבים, הגיע זמנה של מצרים לשתות כוס התרעלה, ומסיים, "אמר לי ר' אבא לר' ירמ"י בר אבא כי דריש להו רב להני קראי באגדתא כוותך דריש להו" — ש"רב", שהפיץ תורה 83 בבבל (מקום הגלות) דוקא, דורש כר' ירמ"י בר אבא דוקא, שבדרשתו נרמז העילוי שע"י עבודת בני בגלות, הן לבטל את המיצר של הגלות ("הגיע זמן של ישראל ליגאל"), והן האתהפכא דמצרים ("לשתות כוס התרעלה") — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חל"ה ע' 166 ואילך.



שבה אלו עמי הארץ, קנוקות שבה אלו ריקנים שבישראל".

82) והרי ענין זה קשור עם הגאולה, כמארז"ל (יבמות סב, סע"א. וש"נ) "אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף", והיינו ע"י קיום מצות פרי' ורבי' — "מאכן נאך א אידן" (לקו"ד ח"ד תשמו, א), ש"נטלו על ידו מנשמות שבאותו אוצר ששמו גוף" (פרש"י שם). ואז יחזור ישראל לעלות בג' הרגלים ("שלשה שריגים"), כמו שהיו עולין בהן קודם הגלות.

83) כולל גם פנימיות התורה — שזהו ש"דריש באגדתא", ש"רוב סודות התורה גנוזין בה" (תניא אגה"ק סכ"ג).

73) נוסח הגש"פ.

74) זכר' ח, יט. וראה רמב"ם הל'

תעניות בסופן.

75) אסתר ט, א.

76) שם, כב. וראה ירושלמי מגילה פ"א

ה"א. רמ"א או"ח סתרפ"ח ס"ז.

77) מגילה יג, סע"א.

78) ראה שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה,

מבה"ח טבת תשכ"ד בסופה (תו"מ חל"ה ע' 337). וש"נ.

79) צב, א.

80) פרשתנו מ, יו"ד.

81) וכמבואר בהמשך הסוגיא: "אומה זו

כגפן נמשלה, זמורות שבה אלו בעלי בתים, אשכולות שבה אלו תלמידי חכמים, עלין